

Generatie Alpha

*Rede uitgesproken door Geert ten Dam, voorzitter
Collegevoorzitter UvA, tijdens de Opening
Academisch Jaar 2021-2022 op maandag 6
september 2021*

Beste toehoorders,

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik ben onder de indruk van wat ik heb gehoord. Veel dank aan de sprekers voor de geschetste uitdagingen, de bijzondere toekomstbeelden en de duiding van de rol van de universiteit daarin. Het is voor mij een gegeven dat wij als universiteit ons werk vormgeven samen met jongeren. Met ons onderwijs en onderzoek beïnvloeden we immers langetermijnopgaven die voor volgende generaties cruciaal zijn. Voorbeelden kwamen al voorbij: klimaat en duurzaamheid, kennis en data als ‘common good’, gelijkheid en toegankelijkheid van voortgezet en hoger onderwijs. Met jongeren samenwerken aan deze opgaven is essentieel voor wat Roman Krznaric noemt ‘intergenerationele rechtvaardigheid’.^[1] Gezamenlijk moeten we ons bezinnen op de erfenis die wij nalaten aan generatie Alpha – de generatie geboren na 2010, de kinderen van nu dus. Hoe maken we voor die generatie het verschil?

Ik geef u maar direct het antwoord: door onze veerkracht te koesteren en te versterken. Als universiteit én als individu.

Een universiteit die wil bijdragen aan een vitale samenleving, kan niet zonder veerkracht. De toekomst is onzeker. Als corona ons iets heeft ingepeperd, dan is het dat wel. Het nieuwste klimaatrapport van het IPCC wijst ook op een onzekere toekomst. Ons instellingsplan – ons beleidsplan voor de komende zes jaar – heeft dan ook als overkoepelend trefwoord ‘wendbaarheid’. Ons onderwijs, onderzoek en de organisatie als geheel

moeten kunnen inspelen op snelle veranderingen. Als wereldwijd een nieuw virus opduikt, dan hebben we niet direct de middelen om het te bestrijden. Wel kunnen we, met de juiste infrastructuur voor onderzoek, razendsnel effectieve vaccins ontwikkelen. Als we onze talenten, kennis en resources goed georganiseerd hebben, dan kunnen we een onzekere toekomst aan én er actief enige richting aan geven.

Ons instellingsplan bevat daarom verschillende ambities voor een veerkrachtige, wendbare universiteit die past bij onze tijd. We willen meer interdisciplinaire samenwerking in ons onderzoek. We willen meer partnerschappen met publieke en private organisaties, meer verantwoord gebruik van data-technieken gericht op innovatie, meer interactief en toegankelijk wetenschappelijk onderwijs. En tot slot streven we in al ons doen en laten naar duurzaamheid, inclusiviteit en onafhankelijkheid. U kunt het instellingsplan nalezen op onze website.

Collega’s, studenten,

Is een veerkrachtige universiteit genoeg? Nee. Ook het individu doet ertoe. Wat in het instellingsplan minder aandacht krijgt, maar door corona hoog op de agenda is gezet, is het welzijn van studenten. Ook hún veerkracht is van belang. Dit licht ik graag toe.

Ik spreek veel bevlogen studenten. Ze hebben hart voor onze planeet, voor klimaatvraagstukken, voor een bewust gebruik van grondstoffen, voor een rechtvaardiger samenleving. Die bevlogenheid nemen ze mee naar het onderwijs en dat is mooi om te zien.

Er speelt nog iets anders in deze generatie studenten. Ik vroeg Emma Fuchs, voormalig voorzitter van de ASVA: wat is je het meest opgevallen in je bestuursjaar? Zij antwoordde: ‘de kwetsbaarheid van studenten’. Ze noemde onder andere moeite met

studeren, met financiën, met de coronamaatregelen – en mentale problemen in het algemeen. We krijgen ook andere signalen van psychosociale problemen, onzekerheid en depressie. Het beroep dat onze studenten doen op studentendecanen en studentenpsychologen is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. De roep om meer psychosociale hulp komt van internationale studenten die nog geen sociaal netwerk hebben, maar ook van hier opgegroeide jongvolwassenen.

De druk op jongeren is ook groot, vind ik.^[2]Ze moeten in één keer de juiste opleiding kiezen, op hun top presteren zonder ‘vertraging’ – en dan ook nog een goed gevuld cv opbouwen. Excellentie wordt in het hoger onderwijs meer geassocieerd met uitstekend presterende studenten dan met een bijzonder goed opleidingsaanbod. Daarbij hebben jongeren zorgen over studieschulden, over schaarse stageplekken of banen, en over de betaalbaarheid van woonruimte. Voor velen is de rugzak simpelweg te zwaar. De meritocratie is een illusie gebleken die de verdienste van succes en falen eenzijdig bij individuen legt.^[3]Ik zou alleen al daarom willen dat we een meer robuuste publieke sector krijgen. Met daarin onderwijsinstellingen die beter zorgdragen voor toegankelijkheid, gelijkwaardigheid, diversiteit en inclusiviteit.

Het welzijn van studenten en hun individuele veerkracht zijn dus punten van zorg. Wat kan de universiteit doen, los van psychosociale hulp bieden? De reflex is om studenten meer veiligheid en bescherming te bieden. We moeten echter waken voor een vicieuze cirkel: hoe meer problemen studenten ervaren, hoe groter de reflex om ze te beschermen, waardoor ze nóg kwetsbaarder worden. In ‘The coddling of the American mind’ zetten Lukianoff en Haidt dit mechanisme minutieus uiteen.^[4]Ze laten zien hoe angst en depressie onder adolescenten sterk zijn toegenomen sinds 2010. Naast de druk om te presteren, spelen opvoedingspatronen en sociale media hierin een rol. Bovendien verwoorden studenten meer dan voorheen hun kwetsbaarheid in termen van gevoelens van onveiligheid. En vragen ze aan de universiteit om hen te allen tijden van deze

gevoelens te vrijwaren.

Dat moeten we tot op zekere hoogte doen. Veiligheid is een groot goed, en disrespect en grensoverschrijdend gedrag tolereren we niet. Maar waar gevoelens van onveiligheid worden gekoppeld aan de inhoud van ons onderwijs, komen we op een hellend vlak. De bevlogenheid van studenten waarover ik eerder sprak, leidt tot een grote alertheid op thema’s als duurzaamheid, gezondheid en rechtvaardigheid. Dat is winst. Maar als die alertheid ertoe leidt dat studenten niet meer geconfronteerd willen worden met afwijkende meningen en onwelgevallige perspectieven, dan raken we de ziel van de academie kwijt. Angst om een ‘verkeerde mening’ te hebben – dus om politiek incorrect te zijn – belemmert kritisch denken. Ik merk het in mijn eigen colleges.

Dat bepaalde thema’s of perspectieven steeds lastiger te bespreken zijn, kunnen wij ons niet permitteren. Het is alsof je een pandemie bestrijdt met je handen op je rug. Als onze studenten straks urgente, wereldwijde problemen willen aanpakken, dan moeten ze die van meerdere kanten kunnen benaderen. Daarom moeten ze kennismaken met andersdenkenden en met afwijkende standpunten. Die moeten ze tolereren en bespreken – zelfs kwetsende standpunten. Alleen zo kunnen studenten een moreel kompas ontwikkelen. Ik pleit hier dus niet voor onveiligheid. Ik pleit voor het vrije woord en voor een universiteit die studenten intellectuele veerkracht bijbrengt.

Intellectuele veerkracht stimuleren we – en hier spreekt de onderwijskundige in mij – juist binnen het curriculum. Een nieuwe definitie van een veilige leercultuur kan hierbij behulpzaam zijn. Een cultuur waarin studenten positief bejegend worden en hun zelfstandigheid wordt gestimuleerd. Er is geen ruimte voor intimiderend, grensoverschrijdend gedrag. Wel voor onwelgevallige meningen en perspectieven. Het gesprek is open, iedereen kan zeggen wat hij, zij of hen vindt. Gezamenlijk zoekt men naar wetenschappelijke onderbouwing, naar tegenargumenten en bewijzen.

Om zo'n leercultuur te realiseren, zie ik graag dat pedagogiek een belangrijker component in ons curriculum wordt. Dit in aanvulling op de aandacht voor vakinhoud en didactiek. Een goede relatie tussen docent en leerling stimuleert zowel de betrokkenheid bij de lesstof als de leerprestaties. Zo'n relatie komt bovendien ten goede aan het welbevinden, de autonomie en de intellectuele veerkracht van studenten. 'Zonder relatie geen prestatie' zegt UvA-hoogleraar Helma Koomen, die met haar onderzoeksgroep omvangrijke meta-analyses uitvoerde over dit onderwerp.^[5]

Ik hoor u nu denken: wéér iets dat komt bovenop de toch al hoge werkdruk van docenten. Maar Helma Koomen en collega's laten zien dat een kwalitatief goede relatie ook het welbevinden van docenten verhoogt. Een slechte relatie is een schadepost voor je gevoel van competentie als docent.^[6]

Met een veilige, sterke leercultuur stimuleren we dus de intellectuele veerkracht van studenten. Daarnaast blijven we uiteraard psychosociale begeleiding beschikbaar stellen voor mentale problemen en begeleiden we studenten die moeite hebben met de overstap van het beschermende voortgezet onderwijs naar de universiteit. Dat doen we via studentenpsychologen, studentendecanen en ook studieadviseurs.

Beste allen,

Ik ga afronden. Kunnen we voor generatie Alpha het verschil maken? Ik denk het wel.

Ik heb betoogd dat we voor de onzekere toekomst die deze generatie tegemoet gaat, een veerkrachtige universiteit nodig hebben.

Ik heb daarnaast aangegeven dat elke jongere ook individuele veerkracht nodig heeft. Bij dat laatste maakte ik onderscheid tussen enerzijds de opstapelende problemen waarmee jongeren te maken hebben en anderzijds de mores in de academie. De opstapelende problemen vragen dringend om oplossingen en om een robuuste publieke sector. Een

vrije academische wereld vraagt om een universiteit die de intellectuele veerkracht van studenten stimuleert en ze niet te veel in bescherming neemt. Dat doen we door samen met de studenten pal te staan voor het vrije woord en door meer aandacht te hebben voor hun welbevinden binnen het curriculum.

We zijn druk met de verdere ontwikkeling van de Basiskwalificatie Onderwijs, de Senior kwalificatie Onderwijs en de Leergang Onderwijskundig Leiderschap. De Teaching Learning Centra vervullen hierin een sleutelrol. Het belang van goede relaties tussen docenten en studenten en van intellectuele veerkracht geef ik graag als aandachtspunten mee. Zodat niet alleen de huidige studenten, maar ook hun opvolgers van de generatie Alpha profiteren van een sterke en veilige leercultuur.

Ik dank u hartelijk voor uw aandacht.

[1] Krznaric, R. (2020) *The good ancestor. How to Think Long Term in a Short-Term World*. London: W.H. Allen.

[2] Zie ook SER Jongerenplatform (2019) *Hoge verwachtingen: Kansen en belemmeringen voor jongeren in 2019*. Den Haag: SER.

[3] Young, M. (1958). *The Rise of the Meritocracy 1870-2033: An essay on education and society*. London: Thames and Hudson; Sandel, M. J. (2020). *The Tyranny of Merit. What's Become of the Common Good?* Penguin Books Ltd.

[4] Lukianoff, G., & Haidt, J. (2018) *The coddling of the American mind. How good intentions and bad ideas are setting up a generation for failure*. Penguin Press.

[5] Roorda, D.L., Koomen, H.M. Y., Spilt, J.L., & Oort, F.J. (2011). The influence of affective teacher-student relationships on students' school engagement and achievement: A meta-analytic approach. *Review of Educational Research*, 81, 493-529. Roorda, D.L., Jak. S., Zee, M., Oort, F.J., & Koomen, H.M.Y. (2017). Affective teacher-student relationships and students' engagement and achievement: A meta-analytic update and test of the mediating role of engagement. *School Psychology Review*, 46 1-23.

[6] Ruiters, J. A. de, Poorthuis, A.M.G., Aldrup, K., & Koomen, H.M.Y. (2020). Teachers' emotional experiences in response to daily events with individual students varying in perceived past disruptive behavior. *Journal of School Psychology*, 82 85-102.